

Az író nagyanyja, *Radics Mária* Várpalotán élt. Krúdy már gyermekkorában többször megfordult az akkor még ódon hangulatú kisvárosban, ahol a közeli Bakony zúgása miatt alig tudott aludni. Nagyanyja huszonhat évi házasság után elvált férjétől és fiához költözött Nyíregyházára. A gyermek Krúdyt nagyanyja nevelte, akinek meséi, legendái – a felnőtt író fantáziájával alaposan kiszínezve – klasszikus művekből térnek vissza. Radics Mária később, férje és fia halála után, visszaköltözött Várpalotára. Az író utoljára 1919-ben, a kömmün alatt várandós feleségével látogatott Palotára, nagyanyjához.

A misztikus hangulatokra fogékony író előszeretettel ábrázolta az akkor még legendákkal, mesékkel megrakott bakonyi tájat és a benne élő betyárt. Fantázia, álom és valóság keveredik e líraisággal átszőtt novellákban-regényekben. A tőle megszokott hangulatteremtő erő, az asszociációk szabad csapongása ezekben a bakonyi témájú írásokban is tettenérhetők.

A Bakonyerdő mint téma a lélek belső tájainak ábrázolására kiválóan alkalmas. A Krúdyra oly jellemző gordonkahang a *Palotai álmok*, az *Ál-Petőfi*, a *Betyárok országútján*, az *Öreg idő*, *A vadmacska*, *A bakonyi bujdosó*, a *Sobriék* című írásokban is megszólal. Cselekményük mélyén ott a Bakony-mítosz. A *pogányok a Bakonyban* című történelmi vízió Szent István korában játszódik, amikor az irdatlan rengeteg rejtette a táltoshit még kitartó képviselőit. A helyválasztás is szimbolikus: Bakonyból.<sup>160</sup>

Az erdőrengeteg állandó jelzője a zúgó-búgó. Ez volt az az alapélmény, amelyet még gyermekkori emlékként hozott magával. A táj hatása különösen a *Palotai álmok*-ban erőteljes.

Krúdy kedvelt módszere volt a természet animisztikus-antropomorfizáló ábrázolása. A Bakony „bozontos”, amely „akkorákat tud sóhajtani, mint ha neki volna a legnagyobb bánata Magyarországon”.

A Szindbád-novellák között is akad egy itt játszódo, szecessziósan hullámzó című: *A legjobb olyan asszonyt elvenni, akinek első urát felakasztották*.

A Bakony-dallam számos Krúdy-műben ott kanyarog. A palotai hőseket körülengő Bakony-idő megfoghatatlan, lebegő nosztalgia-hullámlás. Ezek az impresszionista képek talán a legszebb szó-festmények a mi öreg erdőnkről.

„A Bakony is olyan erdő, hogy sohasem tud elpihenni, mindig zúg, mint a mesebeli erdő. Olyan ez az erdő, mint a hegyek szakállai: irtják, pusztítják, de soha ki nem pusztíthatják. A zúgása, sóhajtása regeszerűen hangzik. Mintha szegény bujdosókat rejtegetné folytonosan, mintha a betyárok énekét dúdolná. Pedig se bujdosók, se betyárok nincsenek már. A Bakony csak zúg, amúgy bolondjában. Küldi az esőt, a zivatart, a szelet, és hangjával álomba ringatja azokat, akik ráhallgatnak.”<sup>161</sup>

160 ÁCS ANNA, *A Bakony és a Balaton Krúdy írásaiban*, Irodalomismeret 1996. 3–4., 85–90.

161 KRÚDY GYULA, *Öreg idő*, 6. = *A bakonyi bujdosó*, szerk. PRAZNOVSZKY MIHÁLY, Veszprém, 1995,

„Egyik oldalról bűgött a Bakony, amelynek szüret felé olyan hangja van, mint a tengericsigának, zúg-bűg szakadatlan, mintha most következett volna el az ideje, hogy elmondja végre valahára az erdő mindazt, amit titokban magába zárt. Aki először hallja, talán éjszakának, szélmentes időnek közepén ezt a szakadatlan zúgást, megriad, mintha kísértetet hallana, ezer esztendő óta elment emberek hangjait. Félelem, névtelen nyugtalanság, közelgő bánat lepi meg szívét. Aki születése óta nem ismeri a Bakony-zúgást: nem tud aludni az első éjszakán, rőzselángot szeretne látni a sötétben, amely láng fölött mesemondó öregasszony ujjait úgy tördeli, mint a tar gallyakat.”<sup>162</sup>

A Bakony szövik az emberek elől.

Mind beljebb húzódik hegyei, völgyei közé. Már nem is hallani erdőzúgást Várpalotán, pedig húsz esztendő előtt még ott kezdődött a Bakony, ahol a falu végződött... Itt a Bakony Régi Magyarország híressége. Kalandok, regények, mesemondák színtere. Az elmúlt század történelme, amikor még ráértek Magyarországon meséket mondani, meséket végigélni ... A veszprémi országút ez, benne fut a Bakonyban, pandúrok virrasztották át a csillagos égboltozatot, betyárok óvakodó tüzeit kereste az éjben a riadt vásáros szeme, az országútról egyenesen az erdőbe lehet lépni. Bár két lépésnyire esik egyik fatörzs a másiktól, mégis olyan sűrű ez az erdő, hogy nyomban elrejtí az, aki benne tíz-tizenöt lépést halad. Nincs bokra, csak sudár törzse. Egyforma, egykorú, egy testvér itt minden fa. Szabályosak, mint a katonák. Ember legyen, aki itt el nem téved. Mérföldekre nem változik a kép az erdő belsejében. Lomb, fa, fű, kalap nagyságú kék égboltozat. Aztán megint lomb, megint fa, útnak, tájékoztatónak híre-hamva sincsen. Aki ismeretlenül elkóborog benne, a harmadik vármegyében lyukad ki, ami ugyan nem valami nagy dolog ezekben a dunántúli megyékben. Egy árok, egy facölöp vagy egy vízecke: már új vármegye kezdődik. A pandúrnak meg kell állni, nem üldözheti a betyárt idegen megye területén. Respektálták is szívesen ezt a törvényt a régi csendbiztosok, hisz egész életükben sem tettek volna egyebet, mint betyárt hajszoznak. A pandúrok tehát megfordították a lovak fejét az ároknál, megfenyegették öklükkel a zsványokat: „ide ne merjétek tenni többé a lábotokat, mert ez Veszprém megye” – a betyárok tüzet raktak, és kezdődött előlről a régi élet, hisz a Bakony mindenütt egyforma volt: Vasban, Veszprémbe, Zalában.

De hát hogyan igazodtak el ebben a példátlan erdőségben a betyárok?

Sobri Jóska idejében valahol a pozsonyi Kárpátnál kezdődik a Bakony, és lenyúlott a Drávaig. Erdőben rejtőzve, akár emberrel sem találkozva vándorolhatott a betyár hetekig, ha üldözték. Az országúton ő amúgy sem járt. Ott csak lesben állt addig, amíg dolgát elvégezte. Aztán jött a titoktartó, lábnyomot, bűnt, lelkiismeretet altató Bakony.”<sup>163</sup>

„... mert nem idegen ember hallásának való a Bakonyzúgás ősziidőben, amikor megjön a hangja minden fának, mely odáig nem is tudta a nótáját.

Az alföldi vihar, amely az ötvenpengősre van ráfestve: gyerekjáték a bakonyi viharhoz. Ahány embert fára akasztottak a világ fennállása óta, az mind megszólal, amikor a szélvész megrázza a Bakonyt éjnek idején. Még az öregapjának a bűne is eszébe jut az embernek, amikor ezt a zúgást hallja. Vonít az egész világ a földtől az égboltozatig.<sup>164</sup>

S Magyarországnak talán *legromantikussabb tája* – rubintszínű, mint a kígyó szeme, ábrándokba ringató, mint a mérges rózsa illata, alig elhithető legendákkal teli, mint az öregek mákonyos álmoskönyvei... Itt mindenki a *múltban él*, mert a jelenért annyit sem érdemes tenni, hogy a piacon meghallgassa az ember a legújabb híreket...

Legenda, mesemondás itt minden kődarab, a Bakony pedig a palotai éjszakákon zúg olyanformán, mint Európában semmi más erdőség.<sup>165</sup>

---

162 KRÚDY GYULA, *Ál-Petőfi*, 23. = *A bakonyi bujdosó*, Veszprém, 1995, Prospektus Nyomda, 23–27.

163 KRÚDY GYULA, *A betyárok országútján* = *A bakonyi bujdosó*, Veszprém, 1995, Prospektus Nyomda, 50–52.

164 KRÚDY GYULA, *A betyárok országútján* = *A bakonyi bujdosó*, Veszprém, 1995, Prospektus Nyomda, 71.

165 KRÚDY GYULA, *Radics János beváltotta ígéretét: visszatért a várpalotai temetőből* = K. Gy., *A bakonyi bujdosó*, Veszprém, 1995, Prospektus Nyomda, 74–76.